

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ (УКРАЇНА)
МАРІУПОЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА
WYŻSZA SZKOŁA EKONOMICZNO-HUMANISTYCZNA (POLSKA)

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DONETSK STATE UNIVERSITY OF MANAGEMENT (UKRAINE)
MARIUPOL CITY COUNCIL
UNIVERSITY OF ECONOMICS AND HUMANITIES (POLAND)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

колективна монографія

PROBLEMS AND POSSIBILITIES OF PUBLIC ADMINISTRATION
DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF REFORMS:

COLLECTIVE MONOGRAPH

ISBN 978-83-63649-05-0

маріуполь – бельско-бяла,
2017

MARIUPOL – BIELSKO-BIALA, 2017

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

колективна
монографія

2017

УДК 316/352
ББК 67.9(4Укр)
П 78

Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького державного університету управління
(протокол № 10/7 від 21.06.2017 р.)

Наукова редакція:

- Чечель А.О.,** д. е. н., доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України
- Хлобистов Є.В.,** д.е.н., професор, завідувач відділу економічних проблем екологічної політики та сталого розвитку ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» (м.Київ) / prof., Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna (Bielsko-Biala, Polska)

Рецензенти:

- Ілляшенко С.М.,** д.е.н., професор, завідувач кафедри маркетингу та менеджменту інноваційної діяльності Сумського державного університету (Україна) / prof., Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna (Bielsko-Biala, Polska)
- Стойка А.В.,** д. держ. упр., професор, завідувач кафедри туризму та логістики Донецького державного університету управління (Україна)
- Ткачова Н.М.,** д. держ. упр., професор, професор кафедри юриспруденції Київський національний університет культури і мистецтв (Україна)

Проблеми та перспективи розвитку державного управління в умовах реформування: [колективна монографія] / Заг. ред. Чечель А.О., Хлобистов Є.В. – Бельско-Бяла (Польща): Вища школа економіки та гуманітаристики, 2017. – 493 с.

ISBN 978-83-63649-05-0

У монографії розглянуто особливості та перспективи реформування системи державного управління в Україні, розвинуто теоретичні положення та розроблено науково-методичні й практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів публічного управління та ефективної соціалізації державної політики. Представлено зарубіжний досвід впровадження адміністративних реформ щодо збалансованого розвитку громадянського суспільства у політичній та соціально-економічній сферах. Визначено інноваційні підходи до формування умов сталого розвитку територіальних громад.

Монографія розрахована на вчених, аспірантів та магістрантів, які досліджують вищезазначені проблеми з наукового напрямку «Публічне управління та адміністрування».

УДК 504.06:622
ББК 85.10

ISBN 978-83-63649-05-0

© Донецький державний університет управління, 2017
© University of Economics and Humanities (Poland), 2017
© ГО «Український культурологічний центр», макет, обкладинка 2017

5.3. Збалансований розвиток соціо-еколого-економічних систем територіальних громад: стан та перспективи інноваційних перетворень (на прикладі Маріупольської ОТГ)¹

Формування гідного життєзабезпечення людей потребує створення належних умов для проживання та відпочинку, гарантування можливості безпечного перебування у межах урбанізованих території, створення та благоустрою «зелених зон» тощо. Проте, у процесах забезпечення збалансованого розвитку окремих територій виникає багато труднощів, які пов'язані з нагромадженням виникаючих та хронічно існуючих соціальних, економічних та екологічних проблем. В умовах впровадження реформи децентралізації влади в Україні ці питання попадають у порядок денний місцевих органів влади – органів самоврядування територіальних громад².

Об'єднана територіальна громада (ОТГ) — це така громада, в якій місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення її органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законом та зумовлених інтересами жителів громади. В першу чергу, йдеться про забезпечення гідного рівня надання послуг, включаючи освіту, культуру, охорону здоров'я, соціальний захист, житлово-комунальне господарство, розвиток інфраструктури відповідної ОТГ. Це можливість планування і формування власного бюджету за допомогою розвитку агропромислового комплексу, надходження податків (ПДФО, екологічний, акцизний збір, єдиний податок, податок з прибутку організацій і фінансових установ, податок на нерухоме майно, землю, транспорт), розвиток інфраструктури (дозвіл на будівництво, прийняття будівель в експлуатацію), утримання

¹ Автори підрозділу: *Марова С.Ф., Чечель А.О., Драгомірова Є.С.*, Донецький державний університет управління, *Голтвенко О.В.*, Маріупольська міська рада, м. Маріуполь, Україна

² Хлобистов Є.В. Сталий розвиток територіальних громад: особливості в умовах децентралізації /Хлобистов Є.В.,Чечель А.О./ Сталий розвиток — XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2017: колективна монографія / Андерсон В.М., Балджи М.Д., Баркан В.І. [та ін.]; Інститут телекомунікацій та глобального інформаційного простору НАН України; НТТУ — Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського; Вища економіко-гуманітарна школа / за наук. ред. проф. Хлобистова Є.В. — Київ, 2017. — С.526-536 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conftef.wixsite.com/conf>

доріг, водо-, тепло-, газозабезпечення і водопостачання, надання ЖКГ послуг, організація пасажирських перевезень, забезпечення безпеки, пожежна охорона, екологічний моніторинг та природоохоронна діяльність і багато іншого.

Отже, в нових умовах адміністративно-територіального розподілу доцільно розглядати кожну об'єднану територіальну громаду як соціо-еколого-економічну систему (СЕЕС), формуючи відповідний комплекс інноваційних заходів та дій задля забезпечення її збалансованого розвитку.

Враховуючи, що понад 60 %¹ населення України проживає у містах, слід також зазначити, що населенню міст, як правило, притаманний вищий рівень громадянської активності, тому умови та якість життя міського населення можуть розглядатися як один з потужних чинників впливу на рівень соціальної напруженості та довіри до держави та її політики. Тому саме забезпечення збалансованого розвитку міських територіальних громад є одним з базових принципів регіональної політики країн ЄС. Перш за все, у великих містах (мегаполісах) спостерігається досить велика концентрація населення та виробництва, тоді як розвиток більшості середніх та малих міст залишається досить уповільненим з малорозвиненим промисловим сектором та неконкурентним ринком послуг. Отже, для великих міст зростають загрози екологічного характеру, а для малих та середніх міст притаманною є слабкість економічної складової сталого розвитку. Спостерігається слабка диверсифікація економіки міст, нестача вільних робочих місць, відсутність новостворених робочих місць. Слабко розвинена сфера послуг, застарілою є соціальна інфраструктура. Все це, як правило, ускладнює ситуацію на ринку праці, спричинює трудову міграцію з прилеглих територій до великих міст. Для переважної кількості міст України сьогодні притаманні загальні демографічні та соціально-економічні проблеми: старіння населення; нерегульована трудова міграція; нелегальна зайнятість (особливо у сфері будівництва та у сфері послуг); відсутність достатньої кількості дошкільних закладів (у т.ч. дитячих садочків) тощо.

¹ Чисельність населення на 1 січня 2014 року та середня чисельність за 2013 рік. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/ds/kn/kn_u/kn0114_u.html

Яскравим прикладом є Маріупольська міська громада. Основною проблемою комплексного територіального розвитку СЕЕС Маріупольської агломерації є різний адміністративний устрій Маріуполя і приміських громад, на території яких знаходяться найважливіші об'єкти інфраструктури міста: Старо-Кримське водосховище, очисні споруди, планована кільцева автодорога, аеропорт і зони перспективної забудови, кладовище. У той же час приміські території мають потребу в інфраструктурі Маріуполя для експорту аграрної продукції, отримання послуг охорони здоров'я, культури і освіти та ЖКГ (рис.1).

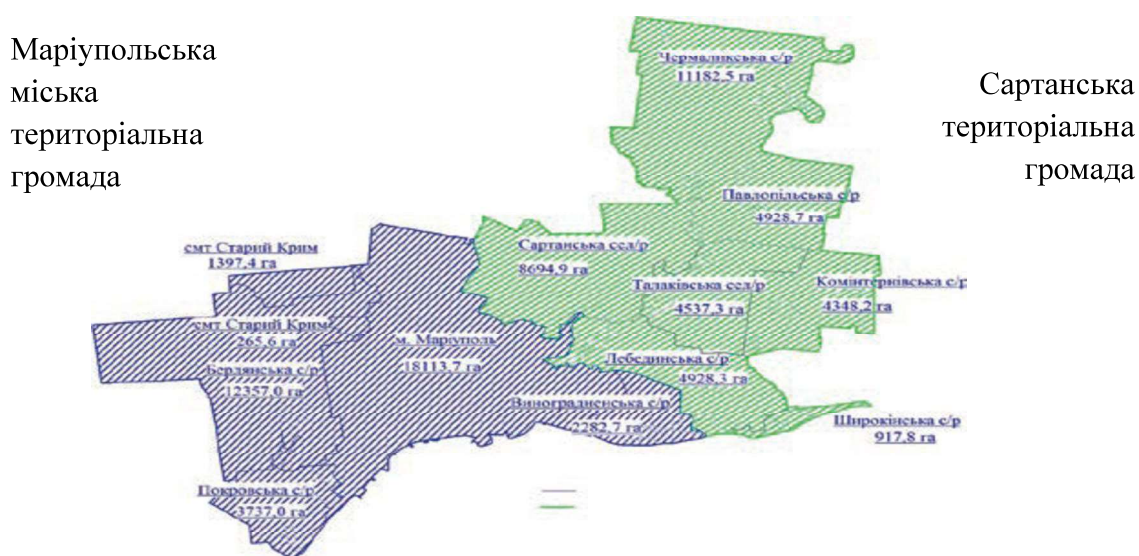

Рис.1. Маріупольська об'єднана територіальна громада

Сьогодні місто Маріуполь фактично стало центром Донецької області, форпостом України та одним із найпривабливіших в Україні місць для інвестування, з високим промисловим і науковим потенціалом, розвиненою транспортною інфраструктурою, великою мережею фінансових установ і сприятливим підприємницьким кліматом. Проте, оцінка населенням якості послуг у місті Маріуполь свідчить про середній рівень комфорту проживання в місті у порівнянні з ситуацією інших міст України, але низка проблем вимагають негайного вирішення (табл.1)¹.

Бачення суспільством свого майбутнього було сформовано на основі вибірки опитувань городян, проведених в рамках вивчення проблем, що хвилюють маріупольців за період вересень 2015 – березень 2016 року, а також з урахуванням Всеукраїнського муніци-

¹ Офіційний сайт Маріупольської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mariupolrada.gov.ua/>

пального опитування, проведеного експертами групи «Рейтинг» від імені Міжнародного республіканського інституту 20 січня – 8 лютого 2016 року.

Таблиця 1. – Індекс оцінки якості обслуговування і послуг в місті

Напрямок	Вінниця	Харків	Київ	Маріуполь
Тротуари	3,4	2,9	2,8	3,0
Збір сміття	3,8	3,8	3,3	3,3
Каналізація	3,5	3,6	3,2	3,4
Медичні установи	2,4	2,4	2,8	3,0
Транспортна інфраструктура	3,3	3,5	3,1	3,4
Вуличне освітлення	3,6	3,9	3,3	3,1
Дороги	3,3	2,4	2,3	2,7
Промислові зони	3,9	2,2	2,0	2,3
Послуги спортивних установ	3,5	3,3	2,9	2,8
Університети, технікуми, коледжі	3,6	3,5	3,2	3,2
Школи	3,4	3,4	3,2	3,2
Дитячі садки	3,4	3,2	3,0	3,1
Заклади культури	3,6	3,5	3,1	2,8
Ринки та заклади торгівлі	3,9	3,9	3,3	3,9
Публічні парки і сквери	3,8	3,9	3,3	3,6
Двори та прибудинкові території	3,5	3,3	2,9	3,0
Подача води	3,8	3,7	3,3	3,2
Екологія, довкілля	3,2	3,0	2,4	2,2
Опалення	3,6	3,8	3,3	3,1
Доступ для людей з інвалідністю	2,6	2,2	2,1	1,0
Зведений індекс	3,4	3,2	2,9	3,0

Маріуполь — велике промислове місто, з території СЕЕС якого здійснюється емісія великої кількості CO₂, який виробляється не тільки промисловістю, але також автомобілями і самим населенням. Викиди шкідливих речовин в атмосферу створюють негативний вплив на клімат і здоров'я населення. Основними джерелами забруднення атмосфери є промисловість і транспорт (табл.2).

Таблиця 2. – Рейтинг комплексного індексу забруднення атмосфери за 2015 рік (фрагмент)

№	Місто	Комплексний індекс забруднення атмосфери за 2015 рік
1	Кривий Ріг	14,2
2	Херсон	13,9
3	Кам'янське	13,0
4	Дніпро	12,0
5	Одеса	11,8
6	Краматорськ	11,6
7	Лисичанськ	10,5
8	Слов'янськ	10,2
9	Миколаїв	10,1
10	Маріуполь	9,6
11	Київ	9,4
12	Запоріжжя	8,3

Проблемою багатьох промислових регіонів України залишається функціонування промислових зон підприємств, що розташовані у межах міст. Практика розміщення промислових підприємств у межах міст іде корінням ще з радянських часів. Між тим, на території підприємств (а отже – і на території українських міст) спостерігається наявність так званих «промислових» зон та стрімке накопичення великих обсягів небезпечних відходів промислового виробництва.

Маріуполь є центром металургії України, найважливішим для економіки регіону, одним з основних донорів, джерелом валютних надходжень до бюджету країни, найбільшим морським торговельним портом. Промисловий комплекс міста представлений більш ніж 50 великими підприємствами, вони виробляють широкий спектр промислової продукції, в числі яких металургійні комбінати Групи Метінвест — ММК імені Ілліча і МК «Азовсталь», що виробляють майже 70% експортної продукції в зовнішньоторговельному обороті, продукцію цих підприємств купують 50 країн світу, а її обсяги - 39,8% виробництва Донецької області в 2015 році [3].

Отже, однією з причин техногенного навантаження на території м. Маріуполя є не зовсім продумане розташування майданчиків для будівництва Азовсталі і Маркоксхіму (передбачалася економія в транспортних витратах, як під час будівництва в 30-х роках, так і під час подальшої експлуатації) привело до того, що згідно з розою вітрів, в основному всі викиди відносяться до центральних райони Маріуполя. Рятуює становище висока інтенсивність цих вітрів і географічна «рівність» рельєфу, що не дозволяє довгий час накопичуватися забруднювачів. Пилогазові викиди підприємств формують над містом важку темно-фіолетову завісу, що містить шкідливі домішки в концентраціях, у багато разів перевищують гранично допустимі.

Особливістю ЕССЕ Маріупольської ОТГ є те, що територія міста Маріуполя розташована на піднесеній слабо хвилястій рівнині, що обривається до моря крутим уступом. Рельєф місцевості і наявність постійних вітрів (взимку - бору, влітку - бриз) забезпечує добре провітрювання території міста і розсіювання пилогазових викидів. У той же час при вітрі посилюється запилювання численних відвалів промислових відходів, піщаних і еродованих ділянок ґрунтового покриву.

Першопричинами екологічних проблем є зношеність основних фондів промислової інфраструктури; застарілі технології та недостатньо ефективні пиловловлюючі установки. Але сучасні технології дозволяють забезпечувати екологізацію промисловості¹. Так, у Маріуполі прийнята та реалізується «Програма охорони та оздоровлення навколишнього природного середовища м Маріуполя на 2012-2020 роки», затверджена рішенням міської ради від 25.09.2012 № 2462. В рамках Програми виконується:

- виведення з експлуатації 12 мартенівських печей, 5 коксових батарей і аглофабрики;
- впровадження систем енергетичного менеджменту на комбінатах;
- уведення в експлуатацію «Системи установки з приготування і вдування пиловугільного палива (ПВП)»;

¹ Чечель А.О. Ревіталізація та розвиток промислових вугільних територій: економіка, екологія, природокористування: монографія / А.О.Чечель. – Суми : Вид-во СумДУ, 2014. – 323 с.

– модернізація аглофабрики (загальні інвестиції тільки в цей проект складуть близько \$ 220 млн.)¹.

Незважаючи на те, що зараз місто переживає не найкращі часи, підприємства металургії реалізують проекти строго відповідно до природоохоронної програми, результати яких демонструє позитивна динаміка зниження обсягу викидів, що пов'язано з послідовним виконанням наміченої програми і зниженням виробництва металургійної продукції (рис. 2).

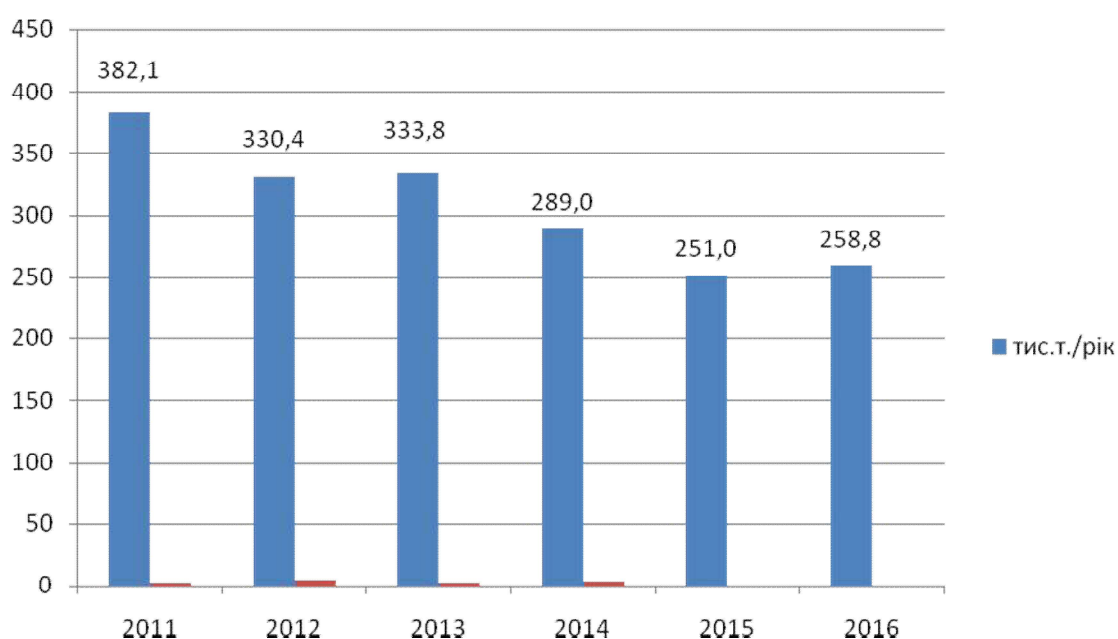

Рис.2. Динаміка валових викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря м Маріуполя, тис.т / рік

Моніторинг атмосферного повітря в житлових районах Маріуполя здійснюється: на 5 стаціонарних постах Маріупольської гідрометеорологічної обсерваторії, на 2-х сучасних автоматичних стаціонарних постах екологічного моніторингу області та пересувною екологічною лабораторією «Атмосфера», яка стабільно функціонує в місті з кінця 2016 року, що дозволяє оперативно виконувати виміри в будь-якій точці міста. Пересувна лабораторія знаходиться в оренді у Маріупольській гідрометеообсерваторію виїжджає на виміри як за затвердженими маршрутами (згідно прогнозованих напрямків вітру) так і за заявами громадян. На сайті міської ради регулярно і

¹ Офіційний сайт Маріупольської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mariupolrada.gov.ua/>

оперативно розміщується інформація: про стан атмосферного повітря, про прогнозовані НМУ, анонси виїздів пересувної лабораторії і результати вимірів. Завдяки впровадженню єдиної міської системи моніторингу атмосферного повітря вперше з'явилася можливість ефективного контролю його якості.

Проте, стан атмосферного повітря є одним з основних життєво важливих елементів довкілля, а головними поглиначами викидів парникового CO₂ залишаються зелені насадження. У червні 2017 року ухвалено Програму озеленення території м. Маріуполя, яка розроблена Національним ботанічним садом ім. М.М.Гришка Національної академії наук України (м. Київ), розглядається можливість відкриття філії ботанічного саду ім. Гришка в м. Маріуполі. Основною метою Програми є: розробка сталого, екологічно ефективного, високо декоративного асортименту рослин, придатних для використання в техногенному середовищі м. Маріуполя.

Нажаль, спостерігається низький рівень благоустрою СЕЕС міських територій, незадовільною залишається ситуація зі збиранням та утилізацією (знешкодженням) твердих побутових відходів (ТПВ), обсяги яких попри зусилля органів місцевої влади та природоохоронних організацій невпинно зростають. За даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, серед звалищ і полігонів ТПВ понад 32 % потребують паспортизації, 5 % – перевантажені обсягами ТПВ понад офіційно встановлені нормативи їх складування та зберігання, а 13 % – не відповідають нормам експлуатації за параметрами екологічної безпеки. За гострої потреби у будівництві нових 670 полігонів зі зберігання ТПВ у населених пунктах України щорічно виявляється майже 33 тис. несанкціонованих (стихійних) звалищ, що займають площу понад 1 тис. га¹.

Внаслідок неналежного поводження з ТПВ звалища та полігони продукують велику кількість небезпечних та токсичних речовин, які утворюються в результаті хаотичного протікання різноманітних хімічних, ферментативних і біохімічних реакцій (розпаду, гниття, бродіння тощо). Надходячи у навколишнє природне середовище

¹ Стан сфери благоустрою та комунального обслуговування в Україні за 2012 рік [Електронний ресурс] / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу : http://minregion.gov.ua/attachments/files/zhkh/Stan_sfery_blagoystroyu_2012.pdf.

відповідної соціо-еколого-економічної системи, ці речовини стають джерелом шкідливих викидів у атмосферу, забруднюють водні та земельні ресурси, призводять до порушення екологічного балансу, сприяють загостренню санітарно-епідеміологічної ситуації за місцем їх розташування¹.

Поряд з екологічними, санітарно-гігієнічними проблемами та економічними втратами (у т.ч. йдеться про потенційні втрати родючості земель, що перебувають під звалищами та полігонами ТПВ; втрати, пов'язані з необхідністю проведення санітарно-епідеміологічних заходів та очищення води (повітря) тощо), в умовах обмеження ресурсного забезпечення, актуальними для розвитку СЕЕС територіальних громад стають питання вторинного використання ресурсного потенціалу ТПВ, насамперед як вторинної сировини та джерел для виробництва енергії. Відповідно, надзвичайної ваги набувають питання, пов'язані із утворенням, поводженням, акумулюванням, утилізацією та вторинною переробкою ТПВ.

Отже, однією з нагальних проблем збалансованого розвитку СЕЕС Маріупольської ОТГ існує гостра необхідність в зниженні техногенного навантаження на місто шляхом зменшення відходів, що підлягають захороненню. Стратегією соціально-економічного розвитку «Маріуполь: стратегія розвитку 2021» визначено завдання, які потрібно вирішити для досягнення бажаних показників розвитку СЕЕС міста в питаннях зниження техногенного навантаження²:

- зниження комплексного індексу забруднення атмосферного повітря (КІЗА) на 15,6%, моніторинг його стану;
- впровадження системи очищення зливових стоків, зростання частки очищених зливових стоків до 80%;
- створення набережної і реконструкція 100% територій пляжних зон міста для підвищення відвідуваності і комфорту, в т. ч. з урахуванням потреб людей з інвалідністю;
- збільшення кількості облагороджених паркових зон до досягнення показника крокової доступності в 10 хвилин, збільшення потенціалу поглинання CO₂;

¹ Засадко В., Лиска О. Громадська думка про стан поводження з ТПВ в містах України. Аналітичний звіт. – Київ: Асоціація міст України, 2013. – 82 с.

² Стратегія соціально-економічного розвитку «Маріуполь: стратегія розвитку 2021»

– впровадження сучасних норм поводження з бездомними тваринами;

– системний збір та вивезення ТПВ, оновлення парку; досягнення рівня переробки ТПВ у 29%.

У 2002 році було засноване КП «Полігон ТПВ». На полігоні задіяні 4 одиниці техніки: бульдозер Т150Д-1ед. (2006р.в.), бульдозер Б10М-2ед. (2008,2007г.в.), бульдозер Б180.2 – 1од. (2011 р.в.). Розрахунковий період експлуатації діючого полігону 2024 рік, фактичний -2020 рік. У 2012 році введена в експлуатацію перша черга полігону ТПВ в Лівобережному районі, розташованого на площі 8,7 га. Розрахункова потужність 2,0 млн. т ТПВ. Виконується коригування ПКД по 2 пусковому етапу полігону ТПВ. Була розроблена карта утилізації сміття.

Кроком до бажаних інноваційних перетворень в СЕЕС Маріупольської ОТГ є реалізація еколого-інноваційних проектів:

– розробка схеми території міста для проведення заходів саночистки;

– придбання сміттясортувальної лінії і будівництво другої черги полігону (ручне сортування);

– у перспективі будівництво сміттєпереробного заводу (більш глибоке сортування, виробництво енергоносіїв);

– впровадження міської системи роздільного збору відходів і рекультивація існуючих полігонів ТПВ.

Це дасть можливість використовувати ТПВ в якості джерела додаткової сировини та енергії, збільшити доходи міського бюджету від реалізації вторинної сировини і виконати вимоги Закону України «Про відходи» про припинення прийому на полігони ТПВ неперероблених відходів з 1 січня 2018 року. Також, на початок 2017 року в Маріуполі накопичилося понад 40 млн. тонн металургійних шлаків, які негативно впливають на навколишнє середовище, а вимивання компонентів атмосферними опадами призводить до потрапляння токсичних речовин в ґрунт, в воду, і, нарешті, в море. Це пов'язано з відсутністю покупця на великі партії шлакової продукції (щебінь, граншлак т.п.), певними транспортними обмеженнями, відсутністю законодавчої бази, яка регламентує заборону на використання природної сировини (наприклад, щебеню) при наявності можливості застосування шлакової продукції. Шлаки – цілком придатна для по-

дальшого використання продукція (сировина) з відповідними споживчими властивостями.

Неналежним є стан житлово-комунального господарства СЕЕС територіальних громад, недостатніми є обсяги капітальних вкладень у розвиток житлового будівництва, введення в експлуатацію нових (та після капітального ремонту) житлових приміщень. Домінування природних монополій у галузі ЖКГ призвело до того, що комунальні підприємства, здебільшого, неспроможні надавати споживачам якісні послуги у сфері ЖКГ, не можуть вчасно реагувати на виклики ринку, кризові та цінові «шоки», утримувати основні фонди підприємств житлово-комунального господарства у належному робочому стані, проводити політику енергозбереження тощо.

Станом на 01.01.2013 р. до категорії ветхих віднесено 46,9 тис. будинків, що розташовані у містах України (0,5 % від загальної кількості житлових будинків країни), загальною площею 3,9 млн кв. м, в яких мешкає 95,5 тис. осіб. До категорії аварійних віднесено 13,2 тис. будинків (0,1 % житлових будинків країни), загальною площею 1,2 млн кв. м, в яких мешкає 23,1 тис. осіб¹.

Житловий фонд комунальної форми власності м. Маріуполя на початок 2017 року налічує 2283 будинки, загальною площею 4490,3 тис. м², 1758 будинків, в яких розташовано три й більше квартир².

Роки побудови будинків:

До 1918 року — 531 будинок;
1918–1940 роки — 110 будинків;
1941–1950 роки — 314 будинків;
1951–1960 роки — 399 будинків;
1961–1970 роки — 489 будинків;
1971–1980 роки — 254 будинки;
1981–1990 роки — 252 будинки;
1991–2000 роки — 121 будинок;
2001–2011 роки — 13 будинків.

¹ Паспорт житлово-комунального господарства України. 2014 р. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/2652/Pasport_01_01_2014.pdf.

² Стратегія соціально-економічного розвитку «Маріуполь: стратегія розвитку 2021»

Весь житловий фонд м. Маріуполя можливо класифікувати за поверховістю: – одноповерхові та бараки — 784 будинки площею 81,19 тис. м²; 2–4-поверхові — 580 будинків площею 572,45 тис. м²; 5–6-поверхові — 450 будинків площею 1405,34 тис. м²; 7–9-поверхові — 399 будинків площею 2730,87 тис. м²; 10–16-поверхові — 70 будинків площею 358,38 тис. м². У приватному секторі — 48 413 будинків. У багатоквартирних будинках проживає 48% усіх жителів міста, а в приватному секторі – 52%.

У таблиці 3 надано загальну характеристику фізичного зносу житлового фонду комунальної форми власності м. Маріуполя¹.

Таблиця 3. – Загальна характеристика фізичного зносу житлового фонду комунальної форми власності м. Маріуполя

Район	Відсоток зносу до 40%		Відсоток зносу 40-60%		Відсоток зносу 60-75%		Відсоток зносу 75-80%	
	Кількість будинків, од.	Загальна площа, тис. м ²	Кількість будинків, од.	Загальна площа, тис. м ²	Кількість будинків, од.	Загальна площа, тис. м ²	Кількість будинків, од.	Загальна площа, тис. м ²
Центральний	217	1136,87	213	789,13	54	79,87	469	63,05
Кальміуський	82	266,59	161	354,48	115	86,61	95	18,46
Приморський	60	220,52	142	321,42	23	8,82	55	6,13
Лівобережний	195	999,38	270	369,59	39	32,11	148	21,58
РАЗОМ:	554	2623,36	786	1834,62	231	207,41	767	109,22

Серед першочергових завдань збалансованого розвитку СЕЕС Маріупольської ОТГ в сфері житлово-комунального господарства доцільно визначити приведення структури житлового фонду за рівнем потреби в ремонтах до цільового значення та залучення приватного сектора до міських програм розвитку. Для цього потрібно здійснити розробку та реалізацію еколого-інноваційних проектів, які б стали вирішенням питань благоустрою у наступних напрямках:

- переоснащення житлового фонду,

¹ Офіційний сайт Маріупольської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mariupolrada.gov.ua/>

- підвищення якості обслуговування житлового фонду;
- провести відповідні заходи з установки приладів обліку;
- освітлення внутрішньоквартальної території;
- асфальтування внутрішньоквартальної території;
- установка дитячих / спортивних майданчиків;
- заміна водоводів;
- підтримка ОСББ;
- створення комфортних умов користування житлово-комунальною інфраструктурою для людей з інвалідністю.

З метою досягнення бажаних показників у визначених пріоритетних напрямках розвитку СЕЕС Маріупольської ОТГ в сфері ЖКГ в 2002 році створено КП «Комунальник», де працює в штаті 333 особи. В результаті цього вдалося скоротити кількість сміттєприбиральної техніки на 29 одиниць; знизити споживання палива на 20 тис. куб.м.газа, знизити витрати на придбання запасних частин на 500,0 тис. грн., частково уникнути залежності графіка роботи співробітників ЖКГ, підвищити рівень середньої заробітної плати з 3 237 грн. до 5 198 грн. У 2016 році було придбано: 10 сучасних сміттєзбиральних автомобілів; 950 пластикових євроконтейнерів; 2 навантажувача на загальну суму 32,6 млн. грн. У парку знаходиться 62 одиниці техніки, у тому числі: сміттєприбиральної – 43 од., бортових самоскидів – 11 од., спецтехніки – 8 од.¹

Дієвим інструментом вирішення проблем житлово-комунального господарства (у т.ч. з огляду на модернізацію об'єктів ЖКГ – системи водопостачання, водовідведення, будівництва тепломереж тощо) є використання механізму державно-приватного партнерства, залучення зацікавлених представників бізнесу та громадськості територіальних громад до реалізації еколого-інноваційних проектів розвитку СЕЕС, що заплановані планами стратегічного розвитку територій. Але, потенціал державно-приватного партнерства для сприяння процесу екологізації виробництва та створення соціально відповідального «зеленого» бізнесу використовується недостатньою мірою. В Україні існують лише окремі заходи щодо залучення приватних підприємств до облаштування СЕЕС територій, в яких вони функціонують (будівництво дитячих майданчиків, створення зон

¹ Стратегія соціально-економічного розвитку «Маріуполь: стратегія розвитку 2021»

відпочинку для мешканців тощо). Як свідчить світова практика, така діяльність має позитивні ефекти для бізнесу (потужний рекламний ефект), місцевих органів влади (економія бюджетних ресурсів) та жителів міст (покращення екології життєвого простору).

З метою активізації державно-приватного партнерства для сприяння збалансованому розвитку СЕЕС через процеси екологізації виробництва та спільного облаштування території ОТГ доцільно:

- створити вітчизняні та залучити на український ринок міжнародні інвестиційні фонди для фінансування бізнес-проектів «зеленого бізнесу»;

- популяризувати через ЗМІ, Інтернет-ресурси напрацьований досвід співпраці бізнесу з органами місцевого самоврядування щодо питань облаштування міської території на засадах сталого розвитку;

- вищим навчальним закладам, що готують фахівців для державного та муніципального управління, ініціювати корективи до навчальних планів, шляхом запровадження спеціалізованих курсів щодо механізмів державно-приватного партнерства та сталого регіонального розвитку¹.

Гострими залишаються проблеми розвитку СЕЕС територій, пов'язані із налагодженням ефективного функціонування системи водопостачання і водовідведення (каналізаційних мереж), загрозливою є санітарно-гігієнічна ситуація, особливо у великих містах України. Подача води за графіками та її тривала відсутність у водопровідних мережах, що характерні для низки міст України (особливо – для малих міст), сприяють бактеріальному забрудненню питної води. Ситуацію у санітарній сфері значно погіршують випадки відключення об'єктів водопостачання від систем енергопостачання. На 1 січня 2014 р. 6 міст у 8 областях України² [10] не мали централізованих систем водовідведення. У населених пунктах, у яких відсутнє централізоване водовідведення, для скидання стічних вод населення продовжує користуватися септиками або вигрібними

¹ Національний інститут стратегічних досліджень: Забезпечення сталого розвитку міст як складова соціально-економічної модернізації регіонів України". Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1611/>

² Див. дані Екологічних паспортів регіонів Міністерства екології та природних ресурсів України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/index.php/protection/protection1>

ямами, використання яких погіршує екологічний стан джерел водопостачання, призводить до їх забруднення патогенними бактеріями та вірусами, а також сприяє збільшенню територій підтоплення населених пунктів.

За підсумками 2013 р. в Україні в аварійному та ветхому стані перебували 38,2 % водопровідних мереж, з них у Донецькій області – 48,5 %. Із загальної протяжності каналізаційних мереж (за підсумками 2013 р.) у аварійному та ветхому стані знаходилися 18 719,3 км, або 36,4 % від загальної їх протяжності, з них у Донецькій області – 45,7 %. У 261 населеному пункті України населення отримує питну воду з місцевих джерел; якість такої води має відхилення від нормативних вимог за фізико-хімічними показниками (загальна жорсткість, вміст хлоридів, сухого залишку, сульфатів, фтору, заліза, нітратів, аміаку, марганцю)¹.

Подача води в м. Маріуполі здійснюється з двох джерел у співвідношенні 30% - Старо-Кримське водосховище на р. Кальчик та 70% – канал «Сіверський Донець-Донбас». В умовах воєнного конфлікту і в результаті неодноразового порушення водопостачання в результаті бойових дій АТО каналу СДД з початку 2017 року це співвідношення порушується до 100% з Старо-Кримського водосховища. Якість води Старо-Кримського водосховища не відповідає вимогам нормативних документів, має високу мінералізацію і по жорсткості відповідно чинним ТУ і ДСанПін.

З вересня 2016 року в Маріуполі стартував унікальний для України проект - «Соціальна вода», який реалізує КП «МПУ ВКГ» за підтримки організації UNICEF. Таким чином, 212 соціальних установ міста та прилеглих селищ забезпечені якісною питною водою, отже діти отримують якісну воду безкоштовно та відкрито понад 50 точок продажу води за доступною для населення ціною².

Також, частина об'єктів, які знаходяться на балансі КП «МПУ ВКГ», мають великий рівень зносу, що призводить до створення аварійних ситуацій у системі водопостачання, і, як наслідок, зниження якості наданих послуг. Високий рівень аварійності при-

¹ Національний інститут стратегічних досліджень: Забезпечення сталого розвитку міст як складова соціально-економічної модернізації регіонів України...

² Офіційний сайт Маріупольської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mariupolrada.gov.ua/>

водить до непродуктивних витрат природних ресурсів – питної води; в літні періоди є проблеми з водопостачанням квартир верхніх поверхів висотної забудови в деяких районах міста.

Особливе значення серед еколого-інноваційних проектів в сфері водопостачання для СЕЕС Маріупольської ОТГ має реконструкція станції біологічного очищення стоків (СБОС) міста, яка від початку експлуатації в 1972 р не зазнала будь-якої модернізації. Оскільки СБОС переробляє стічні води всього міста з подальшим скидом в Азовське море, гостро потребує реконструкції станції з урахуванням нових технологій. Як результат: автономне забезпечення міста, можливість цілодобової подачі води, відсутність вторинного забруднення, очищення води близько до споживачів, відповідність якості води СанПіН світовим стандартам.

У 2017 році будуть завершені роботи з будівництва комплексу поверхневого відводу мереж зливової каналізації Кленовій балки, що дозволить значно зменшити забруднення Азовського моря, що дозволить привести водопостачання і водовідведення міста до відповідних санітарно-епідеміологічних і екологічних норм, при яких життя в місті стане цілком безпечним для здоров'я жителів. Але комплексним рішенням питань забезпечення існуючих потреб водозабезпечення м. Маріуполя може стати реалізація інноваційного проекту з створення заводу з очищення води, в якості власного незалежного джерела.

Звичайною практикою залишається неузгодженість положень загальнодержавних, регіональних та місцевих концепцій, стратегій та програм розвитку територій, зорієнтованих на збалансований розвиток СЕЕС територій. В Україні чинними є десятки програм та стратегій загальнодержавного, регіонального та місцевого значення, що прямо чи опосередковано стосуються сталого розвитку територій. В результаті перманентної нестачі коштів, або «заморожування» реалізації державних цільових програм, їхня результативність є дуже низькою. Як наслідок, цілі, визначені у державних цільових програмах, здебільшого не досягаються.

Отже, існує нагальна потреба у визначенні конкретних ключових проблем щодо досягнення сталого розвитку міст (територій) із розробкою конкретних заходів та визначенням відповідного ресурсного забезпечення для їх вирішення. Все це потребує перегляду («ревізії»), а також внесення відповідних корективів до діючих

цільових державних програм (у т.ч. координації, синхронізації їх цілей) задля досягнення цілей сталого розвитку міст (сталого регіонального розвитку).

Також, у Україні відсутня практика чіткого планування розвитку СЕЕС міст та прилеглих до них територій (зокрема, у генеральних планах міст), що створює інституційні перешкоди для здійснення інтегрованого сталого розвитку урбанізованих територій. Значна кількість міст України не мають чітко визначених (затверджених) меж їхніх територій. Внаслідок цього новозбудовані житлові масиви великих міст досить часто опиняються не у міській, а у районній адміністративній приналежності (що обумовлює конфліктні ситуації, спричиняє труднощі із залученням інвесторів). При плануванні розвитку міст, як правило, не враховується ресурсний (у т.ч. земельний) потенціал прилеглих територій; у генеральних планах розвитку міст, зазвичай, немає чіткого стратегічного бачення перспектив використання земельних ресурсів та ресурсного потенціалу прилеглих до міст територій.

Міста цілеспрямовано не використовують ресурсний потенціал прилеглих приміських поселень (у т.ч. сільських територій навколо міст) у межах інтегрованого підходу до сталого розвитку урбанізованих територій. Отже, розвиток міст та урбанізованих територій в Україні, здебільшого, відбувається стихійно. Обмеженість доступу громадськості до генеральних планів міст, наявність у них невідповідностей потребам громад призводять до здійснення забудови з порушенням базових положень генеральних планів, а також із порушенням будівельних, санітарно-гігієнічних, екологічних, протипожежних норм. Найбільш поширеними наслідками цієї проблеми є вирубування парків, забудова внутрішньодворової території, блокування протипожежних виїздів, знищення зливних водостоків, швидка руйнація старих житлових будинків (у т.ч. тих, що мають історичну цінність) під впливом робіт із будівництва нових сучасних житлових об'єктів (як правило – багатоповерхівок), пошкодження пам'яток історії та архітектури, спотворення традиційних ландшафтів тощо.

Генеральні плани багатьох міст є застарілими і потребують коригування. Оновлення генеральних планів міст визначить потреби в територіях для забудови та іншого використання; у зміні меж

населеного пункту, черговість і пріоритетність забудови та іншого використання територій; визначить межі функціональних зон, пріоритетні та припустимі види використання і забудови територій. Враховуючи техногенне навантаження, ініціювати співпрацю з місцевими бізнес-структурами (підприємствами) щодо винесення за межі міст промислових підприємств, будівництва за межами міста бізнес-центрів, технопарків та промислових зон¹.

У процесі узгодження загальнодержавних, регіональних та місцевих концепцій, стратегій та програм сталого розвитку міст Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України доцільно:

- ініціювати створення робочих груп (із залученням представників органів місцевого самоврядування територіальних громад);

- проводити регулярні консультації з асоціаціями органів місцевого самоврядування з питань розробки та впровадження спільних планів щодо розв'язання нагальних соціально-економічних та екологічних проблем розвитку територіальних громад на засадах сталого розвитку;

- розпочати роботу, пов'язану із координацією ресурсів та синхронізацією цілей, зорієнтованих на реалізацію стратегії сталого розвитку різних рівнів (загальнодержавних, регіональних та місцевих).

В процесі модернізації генеральних планів розвитку територій органам місцевого самоврядування територіальних громад доцільно:

- забезпечити доступ громадськості до генеральних планів шляхом розміщення їх цифрових версій на сайтах органів місцевого самоврядування (або на сайтах регіональних органів державної влади у разі відсутності у органу місцевого самоврядування власного веб-сайту);

- оновити генеральні плани населених пунктів відповідно до положень Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» у формах, зручних для масового ознайомлення громадян і поширення (популяризації) такої інформації.

¹ Бистрякова Ю.І. SWOT-аналіз та аналіз прогалин політик, програм, планів і законодавчих актів у галузі регіонального та місцевого розвитку та підготовка рекомендацій щодо їх удосконалення відповідно до положень Конвенції Ріо / Бистрякова Ю.І.. – Херсон: ФОП Ргінь Д.С., 2016. – 106 с.

Незавершеність правового унормування принципів субсидіарності (незавершеність в Україні реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади) не дає можливості органам місцевого самоврядування сформувати необхідні фінансові ресурси для розвитку територій, у т.ч. і для проведення заходів, пов'язаних з екологізацією місцевого розвитку. Чинні механізми заохочення органів місцевого самоврядування щодо стимулювання місцевого економічного розвитку на практиці є дуже слабкими. Бюджети розвитку, як правило, не залежать від темпів економічного зростання та ефективності роботи підприємств, що розташовані на певній території. У законодавстві України є чимало норм, які декларують необхідність впровадження збереження та підтримки традиційних знань і практики місцевих громад. У законодавстві щодо регіонального розвитку немає систематичної цілеспрямованої політики в цій частині. Всі вимоги законодавства мають характер норм - принципів, норм-цілей, а не безпосередньо регулюючих норм, якими б стимулювались збереження та підтримку традиційних знань і практики місцевих громад.

Законодавство з регіонального та місцевого розвитку лише в загальному вигляді декларує певний охоронний статус територіям, що межують із об'єктами особливої правової охорони (в першу чергу, об'єктами ПЗФ), однак не приділяючи уваги заохочувальним заходам у цій частині. У проаналізованих законодавчих актах програми збереження традиційного природокористування не розглядаються як економічний засіб збереження природних ресурсів і стабілізації соціальної ситуації в неурбанізованих і неіндустріальних регіонах країни.

Отже, засади інтегрованого екологічного управління не враховуються в рамках стратегій регіонального соціально-економічного розвитку. Внаслідок цього регіональні програми та стратегії соціально-економічного розвитку не мають потужної екологічної складової. Аналіз ситуації в галузі виконання положень Конвенцій Ріо показує наявність слабкого партнерства між Державними органами, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування, відсутність чіткою розмежування відповідальності,

що перешкоджає своєчасній та повноцінній їх взаємодії при прийнятті екологічно значимих рішень¹.

Особливу увагу потрібно звернути на розроблення правового механізму інтеграції заходів щодо адаптації за секторами економіки. Це перешкоджає визначенню пріоритетів для країни та її регіонів у контексті адаптації до зміни клімату. Необхідним є залучення регіональних органів влади до розроблення та впровадження заходів із адаптації. В Україні відсутні спеціальні правові акти щодо розроблення та реалізації заходів із адаптації до зміни клімату на регіональному рівні. Місцеві органи влади не мають правового підґрунтя для започаткування такої діяльності.

Для налагодження ефективної комунікації між владою та громадами, інституціями громадянського суспільства щодо системного моніторингу проблем міської інфраструктури, розробки заходів з облаштування та ревіталізації території населених пунктів Маріупольської ОТГ доцільно:

- на сайті Маріупольської міської ради створити веб-сторінку з інтерактивними картами проблем міста, що надасть можливість мешканцям оперативно повідомляти про повсякденні проблеми міст (несанкціоновані сміттєзвалища, неналежний стан дорожнього покриття тощо) і скеровувати звернення у відповідні служби;

- на веб-сторінці Маріупольської міської ради створити окремий розділ, що містить інформацію про інструменти вирішення проблемних питань екологізації та розвитку міста (наприклад, конкурси на надання грантового фінансування проектів з облаштування міської території) та висвітлювати результати їх застосування;

- ініціювати створення громадських рад з питань збалансованого розвитку СЕЕС Маріупольської ОТГ, до складу яких доцільно залучити представників громадських організацій, що займаються питаннями екологізації, сталого містобудування.

Задля посилення інституційної та фінансово-економічної спроможності територіальних громад у вирішенні місцевих соціально-економічних, екологічних проблем на засадах сталого розвитку доцільно:

¹ Бистрякова Ю.І. SWOT-аналіз та аналіз прогалин політик, програм, планів...

– активізувати розвиток міжмуніципального співробітництва як інструмент вирішення екологічних проблем, аналогічних для кількох міст, що забезпечить обмін досвідом та дозволить об'єднати обмежені ресурси (насамперед – фінансові ресурси), збільшити шанси на отримання грантового фінансування від міжнародних фінансових інституцій на проекти, зорієнтовані на підтримку сталого розвитку закріплених територій;

– поширювати організаційну (та консультаційну) підтримку становлення інститутів самоорганізації населення (будинкових, вуличних, квартальних комітетів, комітетів мікрорайонів, ОСББ) для самостійного вирішення проблем місцевого значення представниками місцевих територіальних громад, що передбачає наявність у органу самоорганізації населення певних повноважень, якими їх наділяє орган публічної влади;

– застосовувати інноваційні методи управління навчанням посадових осіб місцевого самоврядування з питань сталого розвитку, а саме: дистанційне навчання, вебінари, заняття в on-line режимі, коучинг тощо (що сприятиме заощадженню коштів та часу на таке навчання);

– активізувати та удосконалювати механізм випуску муніципальних облигацій як одного з джерел фінансування проектів зі сталого розвитку міст (у т.ч. через спрощення процедури здійснення місцевих запозичень).

Все більш набуває значення питання недостатнього залучення інституцій громадянського суспільства до співпраці з муніципалітетами. Реалізація ініціатив щодо створення у структурі міських рад муніципальних відділів підтримки громадських ініціатив буде спонукати представників органів місцевого самоврядування до співпраці з членами місцевих громад, надавати їм консультації щодо створення організацій громад, реалізації проектів, втілення ініціатив у сфері сталого розвитку. В Україні вже розроблено та випробувано низку інструментів щодо залучення громадськості до прийняття управлінських рішень, зорієнтованих на підтримку сталого розвитку на місцевому рівні. Зокрема, існує досвід створення дорадчих громадських органів – відділу управління місцевого розвитку (у м. Житомирі), громадської ради зі сталого розвитку (у м. Рубіжне

Луганської області), комітету зі сталого розвитку (у м. Рівному)¹. Такий досвід необхідно поширювати в процесах управління розвитком інших територіальних громад, в т.ч. Маріупольської ОТГ.

Також, підвищенню ефективності співпраці між громадами та органами місцевого самоврядування Маріупольської ОТГ сприятиме налагодження інноваційних каналів комунікації, зокрема через Інтернет-ресурси (офіційні веб-сторінки, спільноти у соцмережах тощо). Дієвим інструментом вирішення завдань системного моніторингу проблем міської інфраструктури, розробки заходів щодо облаштування та ревіталізації території населених пунктів є функціонування сайтів «Карта проблем міста», де на інтерактивній карті мешканці міста позначають проблемні місця і пропозиції, ідеї щодо їх усунення. Такий проект успішно розвивається у Львові. Аналогічні проекти запроваджуються у Києві, Ужгороді, Харкові, Радивиліві².

Більшість із вищенаведених проблем щодо забезпечення сталого, збалансованого розвитку територій тісно пов'язані між собою. Це обумовлює необхідність застосування інтегрованого підходу до інноваційного перетворення соціально-еколого-економічних систем територіальних громад на засадах сталого розвитку. Курс на євроінтеграцію, визнаний Україною як пріоритетний, передбачає імплементацію європейських стандартів якості життя, кращих практик країн ЄС щодо досягнення сталого розвитку територіальних громад та регіонів. Інтегрований сталий розвиток територій є пріоритетним напрямом європейської регіональної політики впродовж останніх кількох десятиліть, що підкріплено відповідними програмами заходів та фінансуванням (на цілі сталого розвитку за період 2007-2013 рр. було виділено 21,1 млрд євро)³.

З 2014 року сталий розвиток територій є однією з ключових цілей стратегії регіонального розвитку «Європа 2020: стратегія

¹ Доступ громадськості до генеральних планів міських населених пунктів України: моніторинговий звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://totalaction.org.ua/sites/default/files/Comprehensive %20plan-report-2nd.pdf](http://totalaction.org.ua/sites/default/files/Comprehensive%20plan-report-2nd.pdf)

² Карта проблем Львова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mapsengine.google.com/map/viewer?mid=zm2ZT8B5JXxQ.k1NancytpMTQ>

³ Urban development. Statistical snapshot 2007-2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/activity/urban/index_en.cfm#1

розумного, стійкого і всеосяжного зростання». Основні напрями регіональної політики ЄС щодо забезпечення сталого розвитку міст:

- ревіталізація забруднених земельних ділянок у містах та модернізація промислових об'єктів;

- інтегрована регенерація міських та сільських територій (відновлення і перебудова окремих територій з метою залучення інвестицій та стимулювання місцевої економіки);

- розвиток екологічно чистого міського транспорту;

- розвиток житлового будівництва.

В умовах активізації євроінтеграційних процесів впровадження політики сталого розвитку територій має стати невід'ємною складовою державної регіональної політики. Достатньо розвинений адміністративний потенціал публічної влади на місцевому рівні (потенціал місцевого самоврядування), що дозволяє ефективно делегувати повноваження органам місцевої влади, які зможуть забезпечити надання населенню якісних соціальних послуг, гарантуватимуть дотримання принципів сталого розвитку територій, міст. Розвивається мережа організацій громадянського суспільства, що сприяє активному залученню громадськості до прийняття рішень і розробки політики сталого розвитку на місцевому рівні.

Таким чином, орієнтири удосконалення державної регіональної політики в Україні щодо забезпечення сталого розвитку міст полягають у наступному:

- узгодження загальнодержавних, регіональних та місцевих концепцій, стратегій та програм, зорієнтованих на сталий розвиток територій з урахуванням стратегічних цілей та орієнтирів політики сталого збалансованого розвитку споріднених СЕЕС територіальних громад в країнах ЄС, стратегічних цілей та орієнтирів європейської політики сталого регіонального розвитку, а також із урахуванням перспектив міждержавної, міжрегіональної співпраці України та ЄС у цій сфері.

- посилення інституційної та фінансово-економічної спроможності міст у вирішенні місцевих соціально-економічних, екологічних проблем на засадах сталого розвитку.

- розробка та модернізація генеральних планів розвитку територій (міст) з урахуванням принципів сталого розвитку. Розробка заходів щодо масштабного залучення інституцій громадянського су-

спільства до співпраці з муніципалітетами у сфері сталого розвитку міст.

– розвиток державно-приватного партнерства для сприяння процесу екологізації виробництва та створення соціально відповідального, «зеленого» бізнесу, спільного (держава – бізнес-структури) облаштування території міст.

Таким чином, запропоновані рекомендації, спрямовані на удосконалення інституційного середовища забезпечення сталого розвитку міст, у т.ч.: щодо впровадження інноваційних перетворень, залучення представників громадянського суспільства до співпраці з муніципалітетами з питань екологізації та сталого регіонального розвитку; поширення механізмів державно-приватного партнерства та використання грантів міжнародних фінансових організацій з метою впровадження екологічних проектів територіального розвитку у містах, на місцевому, регіональному рівні та ін. Визначено першочергові організаційно-інституційні та управлінські заходи, зорієнтовані на підвищення ефективності використання потенціалу розвитку соціо-еколого-економічних систем урбанізованих територій (міст та приміських територій на прикладі Маріупольської ОТГ) з огляду на дотримання принципів сталого регіонального розвитку.

5.4. Проблеми формування державної політики розвитку «зеленої» економіки в Україні в сучасних умовах¹

Державна політика будь-якої країни на сучасному етапі світового розвитку покликана вирішувати широке коло питань, пов'язаних із проблемами, можливостями та пріоритетними напрямками економічного, соціального та екологічного характеру з урахуванням зв'язків між ними для формування передумов для досягнення цілей сталого розвитку.

Дедуктивний зв'язок між сталим розвитком та концепцією «зеленої» економіки обумовлює необхідність аналізу діючих стратегічних нормативно-правових актів, регулюючих різні сфери суспіль-

¹ Автори підрозділу: *Балуєва О.В., Кумачова А.С.*, Донецький державний університет управління, м. Маріуполь, Україна